

Ref 16

Fråga om vårdnadshavarens tillsynsansvar vid provningen av rätt till skolskjuts på grund av trafikförhållanden.

9 kap. 15 b § och 10 kap. 32 § skollagen (2010:800), 6 kap. 2 § föräldrabalken

Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 14 mars 2023 följande dom (mål nr 1266-22).

Bakgrund

1. En elev som går i en kommunal förskoleklass eller grundskola har rätt till kostnadsfri skolskjuts från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn bl.a. till färdvägens längd eller trafikförhållandena. Det är elevens hemkommun som ansvarar för att skolskjutsen anordnas.

2. Läsåret 2020/2021 gick L.S. och S.S., som då var åtta respektive sex år, i årskurs 2 respektive förskoleklass i en kommunal skola i Falköpings kommun. På grund av avståndet mellan hemmet och skolan hade de beviljats skolskjuts med skolbuss som utgick från en uppsamlingsplats vid allmän väg. Uppsamlingsplatsen låg cirka 1,8 km från hemmet och nåddes via en grusväg.

3. I kommunens riktlinjer för skolskjuts anges följande. Elever i förskoleklass och elever i årskurs 1–3 har rätt till skolskjuts om avståndet mellan hemmet och skolan överstiger 2,5 km. Avståndet till en uppsamlingsplats bör inte överstiga 2 km. I vissa fall kan andra skäl än avstånd motivera att en elev beviljas skolskjuts. Sådana skäl kan bl.a. vara trafikförhållanden på väg till skola eller anvisad hållplats. En bedömning ska göras av om vägen är trafikfarlig att gå eller cykla på. Hänsyn tas till antal fordon som trafikerar vägen, andel tyngre fordon, hastighetsbegränsning, förekomst av vägren eller gångbana, vägens belysning och elevens ålder. Vid bedömningen av trafikförhållandena ska alltid en jämförelse göras med elevens situation i tätort. Bedömningen av trafikförhållandena ”görs också med utgångspunkt i att barn som ej är trafikmoget färdas på vägen i sällskap av vårdnadshavare”.

4. L.S. och S.S. ansökte hos kommunen om anpassad skolskjuts på grund av trafikförhållandena. Som skäl anfördes att vägen mellan hemmet och uppsamlingsplatsen går genom delvis mörk skog, är smal och kurvig. Den saknar såväl gatubelysning som trottoar och trafikerar av grannarnas tunga fordon i stort sett dygnet

runt. De menade att barn i deras ålder inte har den trafikmognad som krävs för att själva ta sig till uppsamlingsplatsen.

5. Falköpings kommun avslog ansökan. Som skäl angavs bl.a. att vägsträckan bedöms som trafiksäker med hänvisning till mycket låg trafikintensitet och då vägens skick inte tillåter någon hög hastighet.

6. L.S. och S.S. överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Jönköping som upphävde beslutet och återförvisade målet till kommunen för ny prövning. Förvaltningsrätten bedömde att den aktuella vägsträckan inte var lämplig ur trafiksäkerhetssynpunkt med hänsyn till barnens ålder och att det tillsynsansvar som en vårdnadshavare har enligt föräldrabalken inte rimligen innebär ett ansvar att regelmässigt följa sitt barn till och från en uppsamlingsplats om det behövs för att kompensera för trafikförhållandena på vägen.

7. Kommunen överklagade till Kammarrätten i Jönköping som upphävde förvaltningsrättens avgörande och fastställde kommunens beslut. Domstolen ansåg att de faktiska trafikförhållandena, elevens ålder och trafikmognad samt vårdnadshavares tillsynsansvar ska beaktas vid bedömningen av om en elev kan ta sig till en uppsamlingsplats på ett trafiksäkert sätt. Domstolen bedömde med hänsyn till syskonens ringa ålder att vårdnadshavarna har ett omfattande tillsynsansvar och att det åligger dem att följa barnen till den anvisade uppsamlingsplatsen.

Yrkanden m.m.

8. L.S. och S.S. yrkar att kammarrättens dom ska upphävas och att förvaltningsrättens avgörande ska fastställas samt anför följande. Det normala föräldraansvaret kan inte rimligen innebära att regelmässigt följa barnen till och från en uppsamlingsplats för skolskjuts för att kompensera för trafikfarliga förhållanden. Barnen behöver skolskjuts till dess att de uppnått en sådan ålder och mognad att de självständigt kan ta sig till uppsamlingsplatsen.

9. *Falköpings kommun* anser att överklagandet ska avslås och anför följande. Det ligger i föräldraansvaret att följa sitt barn till en skola eller uppsamlingsplats oavsett om barnet har skolskjuts eller bor i en tätort där möjligheten finns att gå till skolan.

Skälen för avgörandet

Frågan i målet

10. Frågan i målet är vilken betydelse vårdnadshavarens tillsynsansvar har vid prövningen av rätten till skolskjuts på grund av trafikförhållanden.

Rättslig reglering m.m.

11. Enligt 9 kap. 15 b § första stycket skollagen (2010:800) har en elev i förskoleklass med offentlig huvudman rätt till kostnadsfri skolskjuts från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn bl.a. till färdvägens längd eller trafikförhållanden. Enligt tredje stycket ansvarar elevens hemkommun för att skolskjuts anordnas.

12. I 10 kap. 32 § finns likalydande bestämmelser om grundskoleelevers rätt till skolskjuts.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

13. Enligt förarbetena ska rätten till skolskjuts bedömas med utgångspunkt från avståndet mellan elevens hem och skolan. Kommunen har inte någon skyldighet att anordna skolskjuts från bostadsadressen till den plats där utbildningen bedrivs utan det står kommunen fritt att organisera skolskjutsverksamheten på lämpligt sätt – t.ex. genom att elever hänvisas till särskilda uppsamlingsplatser för skolskjuts – dock med beaktande av trafikförhållanden och övriga i lagstiftningen angivna omständigheter (prop. 2009/10:165 s. 741 f.).

14. Bedömningen av om en elev har rätt till skolskjuts ska göras utifrån en individuell prövning i varje enskilt fall (a. prop. s. 381). Bland annat måste elevens ålder och allmänna mognad i trafiken samt vägsträckans trafikfarlighet beaktas (RÅ 1993 ref. 77).

15. Bedömningen av trafikförhållandena bör vara densamma oavsett om den gäller rätten till skolskjuts överhuvudtaget, dvs. mellan hemmet och skolan, eller om det är fråga om vägen mellan hemmet och en uppsamlingsplats.

16. Ett barns vårdnadshavare har enligt 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken ansvaret för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Vid den individuella prövningen av rätten till skolskjuts på grund av trafikförhållanden bör, utöver de faktiska trafikförhållandena på vägsträckan mellan en elevs hem och skola respektive uppsamlingsplats, vårdnadshavarens tillsynsansvar vägas in.

17. L.S. och S.S. var det aktuella läsåret åtta respektive sex år. Högsta förvaltningsdomstolen finner att med hänsyn till barnens ålder måste färden mellan hemmet och uppsamlingsplatsen anses falla inom ramen för vårdnadshavarnas tillsynsansvar. Trafikförhållandena mellan hemmet och uppsamlingsplatsen kan därför inte anses utgöra skäl för att bevilja anpassad skolskjuts. Överklagandet ska därför avslås.

Högsta förvaltningsdomstolens avgörande

Högsta förvaltningsdomstolen avslår överklagandet.

I avgörandet deltog justitieråden *Jäderblom, Classon, von Essen, Anderson* och *Medin*. Föredragande var justitiesekreteraren Helen Lidö.

Förvaltningsrätten i Jönköping (2021-03-05, ordförande Bagge):

L.S. och S.S. var vid ansökan åtta och sex år gamla och går i förskola respektive andra klass i en av kommunen anvisad skola.

I Falköpings kommuns regler för skolskjuts anges bl.a. att kommunen själv får bedöma när skolskjuts ska anordnas och vilka som ska få skolskjuts utifrån elevens förutsättningar och lokala förhållanden. Skolskjuts innebär normalt inte en transport från dörr till dörr. Samtliga elever som erhåller skolskjuts kan bli hänvisade att ta sig till en busshållplats eller uppsamlingsplats. Avståndet mellan hemmet och busshållplatsen/uppsamlingsplatsen bör ej uppgå till längre än 2 km för elev i årskurs F-9. Vid bedömningen av trafikförhållandena på väg till skola eller anvisad hållplats ska hänsyn tas till antal fordon som trafikerar vägen, andel tyngre fordon, hastighetsbegränsning, förekomst av vägren eller gångbana, vägens belysning och elevens ålder. Vid bedömning av trafikförhållandena ska alltid jämförelse göras med elevers situation i tätort. Bedömningen görs också med utgångspunkt att barn som ej är trafikmoget färdas på vägen i sällskap av vårdnadshavare.

Bedömningen av rätten till kostnadsfri skolskjuts ska göras utifrån förhållandena i det enskilda fallet. Vid bedömningen ska särskilt beaktas trafikförhållanden som kan innebära en förhöjd risk för olyckor, t.ex. avsaknad av gångbana och trafiktäthet. Även elevens allmänna mognad i trafiken och förmåga till egna bedömningar ska tillmätas betydelse (jfr RÅ 1993 ref. 77 och RÅ 1994 ref. 84).

Av handlingarna i målet framgår att L.S. och S.S. är beviljade kostnadsfri skolskjuts på grund av avståndet mellan skolan och hemmet. De är emellertid hänvisade till en hållplats belägen cirka 1,8 km från familjens bostad. Det som förvaltningsrätten har att ta ställning till är om trafikförhållandena på denna sträcka mellan hemmet och den aktuella hållplatsen är sådana att de bör beviljas skolskjuts från och till en annan plats.

Av utredningen framkommer att vägsträckan utgörs av en väg med vägklass 8 som har en begränsad betydelse för vägnätet. De betjänar oftast endast ett mindre antal hushåll (Trafikverkets Dataproduktspecifikation – Funktionell vägklass, 2020-09-24, Version: 9.0).

Förvaltningsrätten anser att det har kommit fram ett flertal omständigheter som ger skäl att ifrågasätta färdvägens lämplighet för barn i L.S:s och S.S:s åldrar. L.S. är endast åtta år gammal och hennes lillasyster endast sex år gammal. Deras allmänna mognad i trafiken kan därmed antas vara mycket begränsad. Föräldrarna uppger att vägen, trots sin klassning,

regelbundet trafikerar av tyngre fordon, att hastigheten är begränsad till 70 km/tim och att sträckan saknar belysning. Vägsträckan saknar gångbana och vägren och L.S. och S.S. är hänvisade till att gå direkt på vägen och i förekommande fall gå ut vid sidan av vägen. Med hänsyn till de omständigheter som framkommer bedömer förvaltningsrätten att den aktuella sträckan ur trafiksäkerhetssynpunkt inte är lämplig för L.S. och S.S. Nämnden har därmed inte haft fog för att avslå ansökan om anpassad skolskjuts.

Förvaltningsrätten vill här även lyfta fram det ansvar föräldrar har enligt 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken att ge barnet den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Men precis som Kammarrätten i Göteborg uttalat kan detta inte rimligen innebära att en vårdnadshavare har ansvar för att regelmässigt följa sitt barn till och från en uppsamlingsplats för skolskjuts om detta behövs för att kompensera för trafikförhållandena, eftersom rätten till skolskjuts då riskerar att bli illusorisk (se mål 2720-20).

Det får ankomma på nämnden att med hänsyn till ovanstående närmare utreda på vilket sätt L.S:s och S.S:s skolskjuts behöver anpassas för att uppfylla kravet på trafiksäkerhet.

– Förvaltningsrätten upphäver det överklagade beslutet och återförvisar målet till Barn- och utbildningsnämnden för ny prövning i enlighet med vad som anges i skälen för detta avgörande.

Kammarrätten i Jönköping (2022-02-15, Poulsen [skiljaktig], Hallbäck och Albin):

Frågan i målet är om skolskjutsen för S.S. och L.S. för läsåret 2020/2021 behöver anordnas från en annan plats än den anvisade uppsamlingsplatsen med hänsyn till trafikförhållandena längs färdvägen mellan hemmet och uppsamlingsplatsen. Perioden för skolskjutsen har passerat, men parterna har ett befogat intresse av att få saken prövad.

En grundläggande förutsättning för att skolskjuts ska kunna anordnas från en anvisad uppsamlingsplats nära hemmet är att eleven kan ta sig mellan hemmet och uppsamlingsplatsen på ett trafiksäkert sätt. Detta är en individuell bedömning som, utöver de faktiska trafikförhållandena, även beror på elevens ålder och trafikmognad. Det måste även beaktas att ett barns vårdnadshavare har ett ansvar för att barnet får den tillsyn som det behöver (se 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken).

I allmänhet gäller att vårdnadshavarens tillsynsansvar är större ju yngre barnet är. Detta innebär bland annat att vårdnadshavare till ett yngre barn kan åläggas ett förhållandevis stort ansvar för att barnet tar sig till en anvisad uppsamlingsplats för skolskjuts. Det är samtidigt viktigt att tillsynsansvaret inte ges en så pass avgörande betydelse att det medför att vårdnadshavaren behöver kompensera för trafikförhållandena längs färdvägen till en uppsamlingsplats nära hemmet på ett sätt som gör att rätten till skolskjuts blir illusorisk (jämför bland annat Kammarrätten i Göteborgs dom den 17 december 2020 i mål nr 2720-20). Var den bortre gränsen för det normala föräldraansvaret går beror på omständigheterna i det enskilda fallet.

S.S. och L.S. var sex respektive åtta år vid beslutstidpunkten. Det är alltså fråga om barn som, sett till sin ringa ålder, behöver relativt omfatt-

tande tillsyn i trafiksammanhang. För ett barn som är sex år, likt S.S., bedöms tillsynsbehovet vara så pass omfattande att det, oavsett de faktiska trafikförhållandena, ligger inom det normala föräldraansvaret att se till att barnet kan ta sig mellan hemmet och en anvisad uppsamlingsplats. Ett barn som är åtta år, likt L.S., har däremot normalt uppnått en större trafikmognad och bör därför kunna ta sig fram på egen hand under enklare trafikförhållanden. Detta innebär emellertid endast att vårdnadshavarnas tillsynsansvar för L.S. är mindre än deras ansvar för S.S. och inte att ansvaret helt har upphört.

Kammarrätten anser vid dessa förhållanden att det, till följd av S.S:s och L.S:s ringa ålder och vårdnadshavarnas därmed omfattande tillsynsansvar, åligger föräldrarna att följa barnen till den anvisade uppsamlingsplatsen. Skolskjutsen för S.S. och L.S. för det aktuella läsåret behövs därför inte anordnas från en annan plats än denna uppsamlingsplats. Nämnden hade således fog för sitt beslut. Överklagandet ska därför bifallas, vilket medför att förvaltningsrättens avgörande ska upphävas och nämndens beslut den 11 september 2020 ska fastställas.

– Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens avgörande och fastställer Barn- och utbildningsnämnden i Falköpings kommuns beslut den 11 september 2020, dnr 2020/01167.

Poulsen var skiljaktig och anförde:

Utifrån vad som har kommit fram om trafikförhållandena och med beaktande av L.S:s och S.S:s ålder och deras allmänna mognad i trafiken instämmer jag i förvaltningsrättens bedömning att den aktuella vägsträckan inte är lämplig från trafiksäkerhetssynpunkt. Vårdnadshavarna ansvarar för att barnen får den tillsyn de behöver med hänsyn till deras ålder, utveckling och övriga omständigheter. Detta kan, enligt min mening, emellertid inte innebära att vårdnadshavarna i detta fall ska ansvara för att regelmässigt följa sina barn till och från en uppsamlingsplats för skolskjuts om detta behövs för att kompensera för de bristfälliga trafikförhållandena. Jag vill därför inte ändra förvaltningsrättens dom utan avslå barn- och utbildningsnämndens överklagande.